

Маратова Гүлдана Маратқызының «Жасанды ұдайы өндірістің тиімділігін арттыру үшін генетикалық әдістерді пайдалану арқылы бекіре балықтарының ремонттық аналық үйірлерін қалыптастыру» тақырыбындағы 6D080200 – «Мал шаруашылығы өнімдерін өндіру технологиясы» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін жазылған диссертациясына ресми рецензенттің жазбаша пікірі

р/н	Критерийлер	Критерийлер сәйкестігі	Ресми рецензенттің ұстанымы
1	Диссертация Тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымның даму бағыттарына және/немесе бағдарламаларға сәйкестігі: 1) Диссертация мемлекеттік бюджетпен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен номері); 2) Диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауы); 3) Диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету).	Маратова Гүлдана Маратқызының 6D080200 – «Мал шаруашылығы өнімдерін өндіру технологиясы» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін жазылған диссертациясы ғылымның даму бағыттарына сәйкес орындалған. Диссертациялық жұмыс мемлекеттік тапсырыс бойынша, кешенді ғылыми-техникалық бағдарламасы аясында 2021-2023 жылдарға арналған «Инновациялық технологиялар мен жаңа балық өсіру нысандарын әзірлеу және енгізу арқылы Қазақстандағы аквакультура шаруашылығын кешенді дамытуды ғылыми-технологиялық қамтамасыз ету» ғылыми-техникалық бағдарламасы (№10264236) бойынша жүргізілген.
2	Ғылымға маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады /қоспайды, ал оның маңыздылығы ашылған/ашылмаған.	Соңғы 15-20 жылда Каспий теңізіндегі бекіре балықтарының популяциялық жағдайы деградацияға ұшырап, балықтардың өсімін жасанды молайту ауқымы тұрақты түрде төмендеуде. Осыған байланысты бекіре тұқымдас балықтардың табиғи популяциясын қалпына келтіру мақсатында пайдаланылатын өндірушілердің генетикалық алуантүрлілігін сақтау және санын көбейту аналық үйірлерді қалыптастыру мен өсімін молайтуға тікелей байланысты. Зерттеу «Kazakh Osseter» ЖШС және «Жайық-Атырау бекіре балық өсіру зауытында» жүргізілген. 1 патент алынған. Зерттеу объектісі сүйрік балығы. Ескерту: 1) диссертациялық жұмыста әртүрлі жастағы сүйрік

			және сібір бекіресі, уылдырық, дернәсілдерге тоқталып өткен, зерттеу объектілері ретінде толықтырып жазылуы керек.
3	Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі: 1) жоғары; 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған	Диссертацияны өзі жазу деңгейі жоғары, түсінікті ғылыми тілде жазылған. Зерттеу нәтижелері қолданылған әдістерге сәйкес жан-жақты шет елдік және жалпы бекіре балықтарына салыстырмалы түрде берілген. Жарияланған мақалаларда бірінші және корреспондент автор, яғни материалды толығымен меңгерген, өз бетінше күрделі тәжірибелер мен зерттеулерді жүргізген. Ескерту: 1) 22-суретте бекіре балықтарына жүргізілген УДЗ зерттеулеріне толығырақ сипаттама беру 2) 6- кестеде биосүзгілердегі гидрохимиялық режимдеріне түсініктеме беру.
4	Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі 1) негізделген; 2) жартылай негізделген; 3) негізделмеген	Бекіре тұқымдас балық қорының қазіргі жағдайы қатты алаңдатады. Аналық үйірлерге генетикалық төлқұжаттау үшін, әрбір өндірушінің өзіндік генетикалық төлқұжатының болуы, балық өсірушілерге табиғи популяцияның жоғары генетикалық алуантүрлілігін сақтау және шабақтардың өміршендігін арттыру мақсатында қолда бар өндірушілер арасынан ең оңтайлы жұптар жасауға мүмкіндік береді. Оңтайлы жұптарды құрастыру кезінде генетика принциптерін қолдану инбридинг салдарын болдырмауға мүмкіндік береді. Докторанттың әдебиетке шолуға талдауы мен өзіндік зерттеу нәтижелері диссертацияның өзектілігімен толығымен негіздейді. Диссертация өзектілігі негізделген.
		4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды 1) айқындайды; 2) жартылай айқындайды; 3) айқындамайды	Диссертацияның мазмұны, оның тақырыбын толықтай айқындайды. Таңдалған объектілер мен зерттеу әдістері бекіре балықтарының толықтырушы аналық үйірлерін қалыптастыру, өсімін жасанды молайту, аналық үйірлерге генетикалық төлқұжат дайындау және шабақтарды өсіру, сонымен қатар олардың сапасын

		4.3 Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді 1) сәйкес келеді; 2) жартылай сәйкес келеді 3) сәйкес келмейді	анықтауға бағытталған. Диссертация мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді. Міндеттер дұрыс қойылған және зерттеу мақсаттарына сәйкес келеді.
		4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен құрылысы логикалық байланысқан: 1) толық байланысқан; 2) жартылай байланысқан; 3) байланыс жоқ;	Диссертациялық жұмыстың барлық бөлімдері бір-бірімен тығыз байланысқан, талдаулар мен қорытындылар автордың қолданыстағы әдістемелерге сәйкес далалық және зертханалық зерттеулер жүргізген және статистикалық дәлелдемелер келтірілген.
		4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденген, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған: 1) сыни талдау бар; 2) талдау жартылай жүргізген; 3) талдау өз пікіріне емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген	Диссертант жұмысының зерттеу нәтижелерін өзінің жарияланған ғылыми еңбектерін, отандық және шетелдік ғылыми мақалаларды салыстыра отырып, сыни талдау жүргізген.
5	Ғылыми жаңашылдық принципі	5.1 Ғылыми нәтижелер мен қағидаттар жаңа болып табыла ма? 1) толығымен жаңа; 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	Диссертациялық жұмыста алынған нәтижелер жартылай жаңа болып табылады.
		5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа болып табыла ма? 1) толығымен жаңа; 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	Диссертацияның қорытындылары толығымен жаңа болып табылады, өйткені, Қазақстан жағдайында бекіре балықтарының аналық үйірлеріне генетикалық төлқұжат әзірлеу жаңа болып табылады.
		5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген ба? 1) толығымен жаңа; 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	Диссертацияның мақсаты мен міндеттерін шешуде қолданылған биотехникалық (балық өсіру), технологиялық (аналық үйірлерді қалыптастыру) және экономикалық (тиімділік) нәтижелері негізделген және 65% көлемде жаңа.
6	Негізгі қорытындылардың негізділігі	Барлық қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде негізделген/негізделмеген (qualitative research және өнертану және гуманитарлық бағыттары бойынша)	Барлық қорытындылар ғылыми тұрғыдан жасалынған жұмыстардың нәтижелерімен, статистикалық өңдеулер дәлелдемелермен негізделген. Жұмыс жоғары ғылыми-әдістемелік деңгейде жүргізілді, жақсы негізделген,

			сондықтан жұмыстың ғылыми жаңалығы мен практикалық маңыздылығы күмән тудырмайды.
7	Қорғауға шығарылған негізгі қағидаттар	<p>Әр қағидат бойынша келесі сұрақтарға жауап беру қажет</p> <p>7.1 Қағидаттар дәлелденді ма?</p> <p>1) дәлелденді</p> <p>2) шамамен дәлелденді</p> <p>3) шамамен дәлелденбеді</p> <p>4) дәлелденбеді</p> <p>7.2 Тривиалды ма?</p> <p>1) ия;</p> <p>2) жоқ</p> <p>7.3 Жаңа ма?</p> <p>1) ия;</p> <p>2) жоқ</p> <p>7.4 Қолдану деңгейі</p> <p>1) тар;</p> <p>2) орташа;</p> <p>3) кең</p> <p>7.5 Мақалада дәлелденген бе?</p> <p>1) ия;</p> <p>2) жоқ</p>	<p>Қорғауға шығарылған негізгі қағидаттар дәлелденген. Диссертациялық жұмыстың қорғауға шығарылған қағидаттары тривиалды емес.</p> <p>Ғылыми жаңалығы алғаш рет Маңғыстау облысында тұйық жүйелі қондырғылар (ТЖҚ) жағдайында шаруашылықта өсіріліген өзіндік өндірушілерін пайдалана отырып бекіре балықтарының өсімін жасанды молайту жұмыстары жүргізілді. Жалпы 7 ғылыми басылым жарық көрген. Оның ішінде 3 ғылыми мақала Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитетімен ұсынылған, 1 мақала – халықаралық Scopus деректер базасына енгізілген жарияланымдарда, 3 мақала – халықаралық конференция жинақтарында, 1 қорғау құжаты (пайдалы модельге патент) алынған.</p>
8	Дәйектілік принципі Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	<p>8.1 Әдіснаманың таңдауы - негізделген немесе әдіснама нақты жазылған</p> <p>1) ия;</p> <p>2) жоқ</p> <p>8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістер мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған:</p> <p>1) ия;</p> <p>2) жоқ;</p> <p>8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденді:</p>	<p>Диссертацияда әдіснамалар негізделген, балықөсіру биологиялық көрсеткіштері, балықтардың жыныстық жетілуін ерте диагностикалау және жемдердің тәуліктік қоректік коэффициентін есептеу әдістері толығымен сипатталған.</p> <p>Диссертациялық жұмыстың нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы өңделген, 80 сурет пен 63 кестеден тұрады, сандық мәліметтер статистикалық өңделген.</p> <p>Алынған қорытындылар зерттеу нәтижелерін сипаттайды және қойылған мақсат пен міндеттерге сәйкес келеді. Жұмыстың қорытындылары тәжірибелік зерттеулермен дәлелденген және расталған.</p>

		1) ия; 2) жоқ	
		8.4 Маңызды мәлідемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған/ ішінара расталған/расталмаған	Пайдаланылған әдебиеттер саны 170, оны ішінде 45-і (36%) ағылшын тілінде. Ескерту: 1) Әдебиеттер тізімін ГОСТ бойынша дұрыстау керек; 2) 95 және 47, 30 тізімдегі әдебиеттер қайталанады; 3) Сілтемелерді дұрыстап қою керек.
		8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға жеткілікті/жеткіліксіз	Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға жеткілікті. Әдебиеттерге шолу 170 сілтемеден тұрады Ескерту: Алынған нәтижелерде әдебиеттерге сілтемелерді қайталаудың қажеті жоқ
9	Практикалық құндылық принципі	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы бар: 1) ия 2) жоқ	Диссертациялық жұмыс аквакультура саласындағы бекіре балықтарының толықтырушы аналық үйірлерін қалыптастыру және өсімін молайту, коректендірудің экономикалық тиімділігін анықтау, сонымен қатар балықтардың биологиялық көрсеткіштерін салыстыру тұрғысында теориялық маңызы бар
		9.2 Диссертацияның практикалық; маңызы бар және алынған нәтижелердің практикада қолдану мүмкіншілігі жоғары: 1) ия; 2) жоқ	Жұмыс нәтижелері бекіре өсіру шаруашылықтары мен фермерлерге тауарлық бекіре шаруашылығын (уылдырық және шабак) дамыту үшін ұсынылады
		9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа болып табылады? 1) толығымен жаңа; 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	Диссертацияның негізгі практикалық жаңа ұсыныстары болашақта жүргізілетін жұмыс тәжірибесі Маңғыстау және Атырау облыстарындағы балық шаруашылықтары жағдайында балық отырғызу материалдары мен бекіре балықтарының тауарлық өнімдерін өсіру және олардың өсімін молайту жұмыстарын ұйымдастыруға ықпал етеді. Жүргізілген жұмыстардың нәтижелері еліміздегі ТЖҚ – да және бекіре өсіру зауыттары жағдайында сүйрік балығының өсімін жасанды молайтуға болатыны дәлелденген.
10	Жазу және рәсімдеу	Академиялық жазу сапасы:	Диссертациялық жұмыс тақырыпқа сәйкес жазылған.

	сапасы	1) жоғары; 2) орташа ; 3) орташадан төмен; 4) төмен.	Десе де, рәсімделуінде бірқатар ескертулер бар: 1) Диссертацияда орфографиялық және пунктуациялық қателіктер аздап кездеседі 2) Кестелер номерленуді қажет етеді 3) Қаріптерді біркелкі өзгерту керек Барлық ескертулер оңай түзетіледі, әрі диссертацияның сапасын арттырады және мазмұнын төмендетпейді
--	--------	--	---

Шешім: Маратова Гүлдана Маратқызының «Жасанды ұдайы өндірістің тиімділігін арттыру үшін генетикалық әдістерді пайдалану арқылы бекіре балықтарының ремонттық аналық үйірлерін қалыптастыру» тақырыбындағы философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындаған диссертациясының ғылыми және тәжірибелік маңызы бар екені күмән туғызбайды. Диссертация талаптарға сәйкес рәсімделген, ал жұмыс авторы 6D080200 – «Мал шаруашылығы өнімдерін өндіру технологиясы» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін диссертациялық кеңес алдында ашық қорғауға лайық деп есептеймін.

Ресми рецензент:

PhD, «Қазақ ғылыми-зерттеу ветеринария институты» ЖШС
 Паразитология және микология зертханасының меңгерушісі м.а.

А.А.Жақсылықованың қолын растаймын:
 «ҚазҒЗВИ» ЖШС Бас ғалым хатшы

Жақсылықова А.А.

Сембина Ф.Е.